

Com la Neu

JORDI DALMAU I AUSÀS

Finalista - Categoria 29 - 35 anys

L'abril de 1938, el Josep de cal Mauló va decidir marxar de la Seu perquè el front republicà cada dia s'atansava més. En temps de guerra qualsevol excusa és bona per enviar algú al clot, i val més pecar de previsor que d'heroi, sobretot si t'hi va la vida i la dels teus. Tenia un tiet a Sant Julià de Lòria que li havia dit que a casa seva hi havia lloc per a ell i la seva família. Després de parlar-ho amb la seva esposa, una dona molt animosa i creient, a mig mes van fer les maletes i se'n van anar al país del tabac de muntanya. La ruta normal fins a Sant Julià era molt curta, des de la Seu, però un cosí seu que vivia a Barcelona, i que també volia passar al Principat amb la seva esposa i els seus dos fills, li va dir d'entrar-hi per França perquè era més segur. La marrada que això els obligava a fer era enorme, però hi accediren. Així doncs, un matí lluminós de primavera, de primavera bèl·lica, el Josep, la seva esposa Dominga i els seus fills Josep i Joan van enfilat cap a la capital catalana amb el cotxe de línia. Fins a Calaf tot bé. D'allí a Barcelona van anar amb tren. El viatge es torcé quan al soroll de la màquina locomotora s'hi afegí el d'uns avions que volaven baix. De primer es va sentir un brunzit llunyà, però de seguida els van tenir a prop i quan van passar-los per sobre van dis-

parar un parell de ràfegues contra els vagons del tren. Les bales van impactar a la xapa metàlica amb un so esgarrifós que féu xisclar els desvalguts viatgers. Tothom es llançà a terra. N'hi havia que demanaven socors, altres que s'encomanaven a Déu i alguns que no deien re, amb la cara desencaixada per la basarda. Els avions nacionals van fer un parell de passades més sobre el tren i es van perdre a la immensitat del cel. No hi deixà la pell ningú, però la majoria van quedar muts la resta de trajecte. A l'estació de Barcelona els esperava el cosí, que en saber el que havia passat maleí el moment que els va convèncer de baixar a la capital. Però ara ja hi eren i calia continuar. El Josep i la seva família van estar-se tres dies al pis del cosí. La sirena, aquell udol que ordenava de baixar al carrer i esmunyir-se per la porteta d'una fleca del costat, sonà un parell de cops. Encauats i espantats entre sacs de farina sentien els avions com es deprenien de llur llast mortífer. Al vespre del tercer dia, les dues famílies van agafar el tren de la costa. En arribar a Portbou, el cor se'ls gelà com un estany de muntanya: al costat de la via hi havia una dona estesa amb una criatura als braços que plorava desesperadament. La dona era morta amb un tret al front. Aquesta visió era la més ferotge que havien vist de la crueltat de la guerra, que no mira on fa mal perquè arrasa el que li manen d'arrasar, que odia sense mirar si aterra monuments, ensorra pobles o esbudella persones. L'endemà van continuar el viatge cap a Tolosa, on els esperava un germà de la Dominga. S'hi van estar un mes. A començament de maig enfilaren cap a l'Hospitalet prè l'Andorre. Un cop allà calia prendre qualsevol vehicle i travessar el port de Soldeu per entrar al Principat. Però el port estava tancat per la neu. No hi coneixien ningú, a l'Hospitalet, i tampoc no hi havia cap fonda, tret d'una habitació que de vegades llogaven a cal Currutaco. Els Currutacos eren uns pagesos vells, amb un hortet i un

tros de terra per engegar quatre animals. Els la van llogar per una nit. Vuit persones en una habitació de tres per tres. L'endemà a primera hora, el Josep se'n va anar a l'estació de tren. Uns gendarmes li van dir que la cosa no pintava bé, que hi havia unes congestes molt grosses que costarien dies de netejar. Amb el cor en un puny, el Josep s'assegué a l'andana i es posà a plorar. Tan a prop que eren de Sant Julià des de la Seu i ja feia més d'un mes que rodaven per aquests móns de Déu. Es recordà dels avions que els havien engegat un raig de bales, de la por que van passar, dels xiscles de la canalla. Es recordà del gust de fel que li havia quedat dies i dies als llavis quan veié aquella criatura que plorava desconsolada a l'estació de Portbou, abraçada al cos fred de la mare morta. El Josep plorà amargament, maleí les guerres i els homes que les manen de fer. I sempre són homes qui les fan, no pas dones. Elles a parir i a patir. Què en som de miserables, els homes, pensà. Passada la glopada de desànim, es va eixugar les llàgrimes i se n'anà cap a cal Currutaco. Només passar el llimandar de la porta, la Dominga s'adonà del posat seriós del Josep. Els explicà que el port romandria tancat per la neu uns quants dies més. El silenci s'encastà als llavis de tots. Comptaven poder-se estar a cal Currutaco fins que obrissin el pas, però el seu rebost estava quasi buit perquè aquell any anaven molt justos. Per acabar d'empitjorar les coses, el vehicle dels gendarmes tenia pana i el camionet de queviures que un cop al mes passava per aquell cul de món ja havia passat, i els Currutacos només havien agafat unes unces de fideus i uns talls de bacallà salat. Sabedors de la situació difícil que se'ls plantejava, el Josep resolgué que ell, el cosí i els dos nois grans passarien el port a peu, l'endemà mateix, i que les dones i els petits s'estarien a cal Currutaco fins que l'obrissin. L'endemà al matí van acomiadar-se amb petons i abraçades, i van emprendre el camí del port. Per

menjar només duien uns talls de cansalada viada, una dotzena de patates escalivades i mitja dotzena d'ous durs, tot el que els Currutacos els havien pogut donar. D'equipatge, el que duien posat i poca cosa més. Al cap d'uns metres s'aturaren i es giraren per saludar les famílies. Tots tenien el cor encongít i els ulls plorosos. Potser no es tornarien a veure mai més.

L'ascenció al port era llarga. Els dos xicots seguien els pares a pocs metres sense enraonar gaire, l'alè tallat no els deixava i l'angoixa de l'aventura tampoc. Havent dinat encara els quedava un parell d'hores fins al cap del port. Quan havien reprès la marxa, començà d'emboirar-se. Allò pintava malament. Calia collar abans no se'ls tirés la boira al damunt. Però ben aviat el llençol opac i humit els embolcallà, allà on el camí quedava tallat per les grans congestes de neu. Si continuaven caminant les tenien totes de perdre's enmig d'aquell desert blanc, i si esperaven que s'aclarís, la nit i el fred els cargolaria. Aturats enmig de l'espessúria de la boira, dos homes i dos home-nets es veien abocats a una fi incerta, potser dramàtica. O quedarien gelats quan es fes de nit, o continuarien caminant qui sap cap a on, potser allunyant-se més i més del cap del port.

Tot d'una, quan es debatien sobre el seu destí, davant seu, a per alt d'uns rocs que fosquejaven sobre la neu, aparegueren cinc caparrons. Aquells éssers fantasmagòrics, lluny de ser esquerps, es van atansar fins a pocs metres d'ells. Les criatures s'estaven dretes, molt a prop, mirant-se'ls confiades. Eren una mena de coloms com la neu: perdius blanques. De sobte, es posaren a dos pams dels seus peus i es mogueren neguitoses. El Josep se les quedà mirant i s'estranyà del comportament d'aquells animals. Les perdius s'aturaren, van fer uns roncs i tornaren a peonar sobre la neu. Llavors el Josep tingué un pensament esbojarrat: i si volien guiar-los? Posats a no

saber on anar, tampoc no era tan mala pensada. I així, les cinc perdius blanques s'afileraren i encapçalaren la rèqua d'encoratjats refugiats que tentinejaven sobre les congestes del port de Soldeu, enmig de la boira, enfonsant-se a la neu tova primaveral. A estones, la boira era tan espessa que costava de veure-les, llavors les bestioles, talment ho sabessin, feien un crit enrogallat com dient-los nois, per aquí! La professó va durar fins a un punt on la boirassa s'estripava i es veia, per fi, el cap del port, ja cap al foscant. Llavors, les perdius van roncar i alçaren el vol. Van desaparèixer entre la boira i la blancor de la neu. Al cap de no re, els quatre agosarats van collar emocionats i sense entendre, ni poc ni molt, el que havien viscut.

Una setmana després d'aquest viatge fantàstic van obrir el port i les dones i els nens van arribar a Sant Julià, on es retrobaren les dues famílies entre petons, llàgrimes i abraçades. Elles van explicar-los que els Currutacos eren uns sants, que uns pastors de Soldeu les van acompanyar del bosc del Moretó fins a Encamp i altres detalls de la travessia. I a vosaltres com us va anar l'aventura? —demanà la dona del cosí. No us ho creureu, però quan la boira ens barrà el pas van aparèixer cinc perdius blanques eixerides com un sol. Van fer que les seguíssim un parell d'hores i ens van conduir fins a les envistes del port. Quan ja el tocàvem, es van fondre entre els núvols boirosos —va explicar encara emocionat el seu marit. Va ser com si algú hagués pregat perquè ens guiessin els nostres àngels de la guarda —va dir el Josep, i la Dominga, com sabent-ho tot i amb una mitja rialla, va fer que sí amb el cap.